

Jonathan Savage, **CROSS-CURRICULAR TEACHING AND LEARNING IN THE SECONDARY SCHOOL.**

London i New York: Routledge, 2011., 201 str.

Knjiga *Međupredmetno poučavanje i učenje u predmetnoj nastavi* prva je u nizu od sedam knjiga serijala usmjerenog na promicanje međupredmetnog pristupa u radu s djecom u dobi od 12 do 16 ili 18 godina unutar obrazovnog sustava Ujedinjenog Kraljevstva. Autor ove knjige, ujedno i urednik čitava serijala, je Jonathan Savage, izvanredni profesor na Institutu za obrazovanje Sveučilišta Metropolitan u Manchesteru. Uz međupredmetni pristup poučavanju i učenju, njegov znanstveni interes obuhvaća i primjenu novih tehnologija u obrazovanju, rad s darovitim i talentiranim učenicima, kreativnost i ocjenjivanje.

Za razliku od ostalih sastavnica serijala, koje će se baviti međupredmetnim poučavanjem i učenjem iz perspektive pojedinih školskih predmeta ili predmetnih područja (likovna umjetnost, engleski jezik, strani jezici, humanistički predmeti, primjena ICT, matematika), ova se knjiga ponajprije odnosi na općenitu teorijsku i praktičnu problematiku međupredmetnog pristupa kao načina reformiranja škole. Zastupa se teza da je podjela znanja na predmete kakvu danas poznajemo umjetna i stoga neodrživa tvorba. Knjiga polazi od premise da je unaprjeđivanje kurikuluma utemeljeno u unaprjeđivanju nastavnika te naglašava važnost rekonstrukcije osobnog poimanja međupredmetnog pristupa prije ostvarivanja suradnje s kolegama.

Knjigu čini sedam velikih poglavlja: Kontekst za međupredmetno poučavanje i učenje; Načela i svrha međupredmetnog poučavanja i učenja; Pedagogija međupredmetnog poučavanja i učenja; Jezik i međupredmetno poučavanje; ICT kao sredstvo međupredmetnog poučavanja i učenja; Ocjenjivanje i vrednovanje tijekom međupredmetnog poučavanja i učenja; Metafore za međupredmetnu budućnost. Prva tri poglavlja predstavljaju općeniti okvir za međupredmetno poučavanje i učenje, dok su četvrto, peto i šesto poglavlje usmjereni na pojedine segmente nastave. Svako poglavlje započinje navođenjem glavnih ciljeva poglavlja (u formulaciji *Do kraja ovog poglavlja čitatelj će...*) te uvodom. Tekst sadrži brojne praktične

i refleksivne zadatke za praktičare. Na kraju poglavlja navedeno je s kojim profesionalnim standardima za studente i učitelje ono korespondira.

U prvome poglavlju navode se tri polazišta međupredmetnog poučavanja i učenja: prvo, nemoguć je razvoj kurikuluma bez razvoja nastavnika; drugo, subjektivnost nastavnika je neizbježna, bilo da je riječ o osobnoj subjektivnosti ili subjektivnosti temeljenoj na specifičnosti predmeta koji predaje; treće, kompetentan nastavnik će utjeloviti pedagogiju ključnu za kvalitetno poučavanje. Nastavno se izlaže radna definicija prema kojoj međupredmetni pristup karakterizira senzibilitet i sinteza znanja, vještina i razumijevanja iz perspektive različitih predmetnih područja. Ovo pridonosi obogaćenju pedagogiji koja različitim metodama promiče pristup učenju koji prihvaća i istražuje ovako prošireni senzibilitet.

Isto poglavlje sadrži kratki povijesni pregled položaja međupredmetnog pristupa u Nacionalnom kurikulumu Ujedinjenog Kraljevstva, počevši od prvoga iz 1992. te završava analizom trenutnog kurikuluma. Autor konstatira neuspjeh implementacije međupredmetnog pristupa "odozgo" (čak i u razrednoj nastavi) jer ona ne motivira nastavnike da zakorače izvan granica vlastitog predmeta.

Polazeći od ključne uloge nastavnika za razvoj kurikuluma, u drugome se poglavlju zagovara akcijski pristup naglašavajući važnost refleksivne prakse. Autor preuzima Peshinov pojam subjektivnosti te na vlastitom profesionalnom primjeru obrazlaže razvoj različitih intrinzičnih "ja". Ta se individualna razina nadilazi rezultatima nacionalnih i europskih istraživanja iz kojih proizlaze sljedeća načela međupredmetnog poučavanja i učenja: ono polazi od pojedinih predmeta, a veze među njima se ostvaruju na razini sadržaja, ključnih pojmova ili tematski; provode ga nastavnici koji imaju dovoljno znanja i sposobnost rekonstrukcije svoga predmeta u širem kontekstu i na kulturalno osjetljiv način; koherentno se zadržava povezanost s učeničkim prethodnim znanjima i iskustvima; eksplicitno se prezenti-

ra mogućnost učenja izvan škole; ono je zahtjevno u smislu nastavnih sati i resursa, zahtijeva fleksibilnost i potporu vodstva škole; traži suradnju nastavnika i stručnih suradnika.

Svrha je ovog pristupa dobrobit učenika i nastavnika, a očituje se u tome da međupredmetno učenje i poučavanje motivira i potiče učenike da uče asocijativno, povezujući znanja sa širim životnim iskustvom; vidljivim čini povezanost unutar pojedinog predmeta i različitih predmeta; omogućuje aktivno i iskustveno učenje; razvija suradnju nastavnika i pridonosi stručnom usavršavanju; povećava mogućnosti za učenje; integrirano potiče kognitivni, osobni i socijalni razvoj učenika; omogućuje nastavnicima da budu inovativni u planiranju nastave; olakšava stvaranje zajedničke vizije nastavnika i vodstva škole.

U trećemu se poglavlju raspravlja o subjektivnoj pedagogiji svakog nastavnika. Pedagogija se shvaća kao čin poučavanja uz pripadajuću raspravu o idejama na tri razine (razredna, obrazovno-politička, sociokulturalna); ona obuhvaća kompetenciju nastavnika da opravda raznovrsne odluke od kojih se poučavanje sastoji. Nastavnička se inicijativa treba odnositi na odluku hoće li odabrati potpunu zamjenu tradicionalnog pristupa međupredmetnim, njegovu modifikaciju, supostojanje dvaju pristupa ili nikakvu promjenu.

Autor optimalnim rješenjem smatra ciljno usmjerenu nastavu koja se planira srednjoročno i dugoročno, uz uvažavanje tematskih i metodičkih specifičnosti pojedinoga školskog predmeta. Preduvjet ovakvu ostvarivanju međupredmetnog poučavanja i učenja nije suradnja baš svih nastavnika u školi, već se inicijativa pojedinih nastavnika centrifugalno širi školom.

Nastavna komunikacija nije bitna samo u jezičnim već i u svim ostalim predmetima. Upravo se zato u četvrtome poglavlju nastoje analizirati mogućnosti koje jezik pruža za međupredmetni pristup. Ključnom strategijom u tom procesu autor vidi uporabu metafora u poučavanju. Sustav "produktivnih metafora" uključuje četiri grupe strategija: osnovne koncepte (sustav, definicija, transformacija, igra), strategije redukcije (uređivanje, prikrivanje, ponavljanje, razotkrivanje), strategije povezivanja (difuzija, petljanje, mapiranje) i strategije kontekstualizacije (čitanje, rekontekstualizacija, premještanje, putovanje). Ove se strategije primjenjuju na međupredmetno poučavanje i učenje kroz 3C model (Create, Connect and Combine).

Poglavlje o informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji kao sredstvu međupredmetnog poučavanja i učenja polazi od futuroloških pokušaja spoznavanja pedagoške stvarnosti u budućnosti. Suvremena tehnologija predstavlja tek potencijal za promjenu trenutnog poimanja školskih predmeta. Propitivanjem vlastite primjene računalne tehnologije može se započeti međupredmetna razmjena, pri čemu tehnologija služi kao posrednik za ostvarivanje suradnje. Autor navodi primjere kako se uobičajena tehnologija može koristiti na nove načine ili kako se računalni programi zajednički pojedinim grupama predmeta mogu primijeniti i u predmetima za koje nisu tipični, a u okviru su međupredmetnog poučavanja i učenja. Poglavlje završava ponovnim pogledom na budućnost obrazovanja, koja će se sve više temeljiti na suradnji i povezivanju, pri čemu unapređivanje primjene informacijske i komunikacijske tehnologije ovisi prije svega o profesionalnom usavršavanju nastavnika.

Ocjenjivanje i vrednovanje u međupredmetnom poučavanju i učenju naziv je šestoga poglavlja, u kojemu se naglašava neodvojivost ocjenjivanja ishoda učenja i vrednovanja rada nastavnika. Razmatraju se metode prisutne u etapama prikupljanja podataka, njihove analize i pohrane te izvještavanja. Tijekom prikupljanja podataka o učeničkom uspjehu bitno je uzeti u obzir načine ocjenjivanja i iz drugih predmeta. Unatoč postojanju razlika u načinima ocjenjivanja, koji proizlaze iz specifičnosti predmeta, međupredmetna povezanost u ocjenjivanju može obogatiti uvid u učeničko znanje. Podaci koji se prikupljaju o učeničkom radu ne moraju biti nužno numerički (ocjene), već su korisna i zapažanja nastavnika, fotografije rada, zvučne snimke učeničkih rasprava ili video-zapisi. Za uspješno je ocjenjivanje nužno dobro planiranje. Potrebno je uvažiti šire aspekte znanja (primjere, pismenost) i organizirati ocjenjivanje tako da se ono maksimalno uklapa u nastavu (kroz samovrednovanje, vršnjačko ocjenjivanje i slično). Ključno je uravnotežiti zastupljenost formativnog i sumativnog ocjenjivanja, uz nastojanje da se sumativno ocjenjivanje koristi s formativnom namjenom.

Vrednovanje obrazovanja je esencijalno jer se njime privatno čini javnim, ono je usmjereno na razvoj ljudskih potencijala, ono nadilazi individualnu razinu, ima formativnu i sumativnu dimenziju i njime je

moguće približavanje *istini*. Osmišljavanje vrednovanja za međupredmetno poučavanje i učenje polazi od ciljeva, zadataka i aktivnosti. Potrebno je uvažiti resurse dostupne za provedbu vrednovanja te prikupiti podatke i nastojati uvijek biti originalan i kreativan. Zaključke o uspješnosti međupredmetnog poučavanja i učenja treba temeljiti i na pitanjima poput: *Koje su posljedice promjena koje sam uveo/la za mene, moje učenike i kolege? Kako su učenici učili? Jesu li moji prvotni ciljevi u potpunosti primjereni ili su se prilagođavali okolnostima? Bi li uspjeh bio veći bez međupredmetne suradnje?* I slično.

Posljednje poglavlje naj slikovitije objašnjava pojam međupredmetnog poučavanja i učenja služeći se metaforama. Naime, može se zaključiti da međupredmetno poučavanje zahtijeva od nastavnika širok spektar znanja i sposobnosti koji podsjeća na ideal renesansnog čovjeka. Metafora kojom se široko znanje poistovjećuje s intelektualnim promiskuitetom (bavljenje mnogim područjima bez dubokog razumijevanja barem jednog područja) oprečna je metafori intelektualne poligamije, koju karakterizira velika predanost pojedinca različitim područjima.

Autor daje završni osvrt na to kakav bi nastavnik trebao biti kako bi uspješno uskladio nastavu sa zahtjevima suvremenosti. Pritom koristi metaforu ježa i lisice, prema priči u kojoj lisica zna mnoge trikove, a jež samo jedan (sklupčavanje koje ga spašava od lisice). Temeljem sličnih osobina, nastavnike dijeli na one koji imaju raspršena znanja poput lisice, često nepovezana i kontradiktorna (centrifugalna) i na nastavnike koji posjedu sistematična uska znanja (centripetalna organizacija).

Treća se metafora odnosi na modele kurikuluma prema Rossovoj podjeli. Doprinos ove knjige je u predlaganju *renesansnog modela* kurikuluma,

koji se ogleda u prijelazu s kurikulumima određenog ciljevima na kurikulum usmjeren na proces. Takav kurikulum jasno promiče međupredmetni pristup nastavi. Ovakav model ne odbacuje postojanje i hijerarhijske podjele među predmetima i unutar jedinog predmeta, ali naglašava sveopću međuovisnost. Predstavljenom modelu kurikuluma najbolje odgovara centrifugalnost nastavničke organizacije znanja. Mogućnosti za međupredmetno poučavanje i učenje ovisit će o tome kako će nastavnici prihvatiti izazov. Potreban je značajan zaokret u pedagoškom promišljanju da bi se ostvarila međupredmetna praksa. Učiteljima budućnosti (lisicama) bit će normalno razmišljati u međupredmetnim razmjerima, zaključuje Jonathan Savage.

S obzirom na to da je naglašavanje uloge nastavnika u podlozi čitave knjige, nameće se zaključak kako je ona ponajprije namijenjena sadašnjim i budućim nastavnicima predmetne nastave. Osim toga, korisna je i stručnim suradnicima pedagozima od kojih se očekuje sustavna potpora nastavnicima i njihovu stručnom usavršavanju. Knjiga nudi sveobuhvatan pregled dosadašnjih spoznaja o međupredmetnom pristupu poučavanju i učenju: što to jest, kako izgleda nastava temeljena na ovom pristupu te kako pristupiti planiranju, provedbi i vrednovanju njezina kurikuluma. Istraživačima je obrazovanja ona značajna zbog promjene paradigme koju zagovara i argumentirano obrazlaže. Izvrsna je i kao ishodišna literatura jer sadrži više od 200 referenci, od kojih su mnoge dostupne na internetu. S obzirom na to da je nastala u okviru obrazovnog sustava Ujedinjenog Kraljevstva najbolje će je moći razumjeti čitatelji koji su upoznati sa specifičnostima toga sustava. Budući da Ujedinjeno Kraljevstvo ima dulju kurikulumsku tradiciju od Hrvatske, moguće je učiti na njihovu primjeru.

Rahaela Varga